

Rechtsvraag (234) casus voor eerstejaars

Citation for published version (APA):

de Groot, G-R. (1994). Rechtsvraag (234) casus voor eerstejaars: Lina Braake. Een krasse oude dame? *Ars Aequi*, 43(6), 461-462.

Document status and date:

Published: 01/01/1994

Document Version:

Publisher's PDF, also known as Version of record

Please check the document version of this publication:

- A submitted manuscript is the version of the article upon submission and before peer-review. There can be important differences between the submitted version and the official published version of record. People interested in the research are advised to contact the author for the final version of the publication, or visit the DOI to the publisher's website.
- The final author version and the galley proof are versions of the publication after peer review.
- The final published version features the final layout of the paper including the volume, issue and page numbers.

[Link to publication](#)

General rights

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal.

If the publication is distributed under the terms of Article 25fa of the Dutch Copyright Act, indicated by the "Taverne" license above, please follow below link for the End User Agreement:

www.umlib.nl/taverne-license

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us at:

repository@maastrichtuniversity.nl

providing details and we will investigate your claim.

Rechtsvraag (234) casus voor eerstejaars

Prof.mr. Gerard-René de Groot*

Zoals te doen gebruikelijk stelt *Ars Aequi* ook dit jaar weer eerstejaars in de gelegenheid hun 'groene' tanden in een casus te zetten.

Lina Braake. Een krasse oude dame?

Voor de in Amsterdam woonachtige Lina Braake zijn na de dood van haar echtgenoot de grenzen tussen werkelijkheid en verbeelding, tus-

sen droom en waarheid wat vervaagd. In een periode van circa een jaar na de dood van haar man, van wie zij de enige erfgenaam was, zijn haar contanten en banktegoeden gehalveerd. Met grote regelmaat schonk zij grote tot zeer grote bedragen voor liefdadige doeleinden. Ook talrijke dure voorwerpen gaf zij met gulle hand aan personen uit haar omgeving. Zo kreeg haar buurjongen van haar een fraai schilderij ter gelegenheid van zijn afstuderen aan de Kunstaka-

* Prof.mr. Gerard-René de Groot is hoogleraar rechtsvergelijking en internationaal privaatrecht aan de Rijks-

universiteit Limburg.

demie. Een vriendin schonk zij een art-deco broche van platina met een solitair briljant omgeven door nog zeven kleine briljanten. Haar tantezegger en potentiële ab-intestato-erfgenaam Willem maakt zich grote zorgen over de geestelijke gezondheid van zijn tante. Op zijn verzoek wordt tante door de kantonrechter op grond van het bepaalde in artikel 1: 378 lid 1 sub b BW onder curatele gesteld en Willem tot curator benoemd. Op het moment van het uitspreken van de curatele bedragen de contanten en banktegoeden van tante nog circa f 50.000 gulden. Zij woont in een zeer fraai ingericht door haar gehuurd flatappartement in een verzorgingsflat. Haar vrij te besteden inkomsten (pensioen, AOW en rente) bedragen na aftrek van alle vaste lasten (zoals huur, verzekeringen en dergelijke) f 1200,— per maand. Van dat bedrag moet zij haar maaltijden, kleding en andere benodigdheden van het dagelijks leven betalen. Willem beheert dit geld niet zelf, maar geeft wekelijks f 300,— aan tante als huishoudgeld.

Op een zekere dag besluit Lina om een uitstapje naar Maastricht te maken. Omdat zij reizen met de trein haat, besluit ze dit tochtje per vliegtuig (Schiphol/Beek) te maken. Het ticket betaalt ze uit haar huishoudgeld.

Op Schiphol slaagt ze er in om in plaats van in het vliegtuig naar Beek in het KLM-vliegtuig naar Vancouver (Canada) te stappen. Naar Vancouver te reizen lijkt haar aantrekkelijk, omdat haar zus Mathilde lang geleden naar die stad was geëmigreerd. Hoe Lina er precies in slaagt om in het vliegtuig naar Vancouver te komen, kan hier — mede uit security-gronden — niet worden uitgewerkt. Vermeld zij slechts, dat 'last-minute'-paniek, herinneringen aan een lang geleden gevolgde toneelopleiding en de op het juiste moment ingezette charme van een oude dame een rol spelen.

In het vliegtuig slaagt Lina er bovendien in om in de business-class te gaan zitten. Daar geniet ze

met volle teugen van de aangeboden spijzen en dranken.

In Vancouver aangekomen valt ze door de mand. Nog op het vliegveld realiseert ze zich plotseling, dat ze nergens heen kan, omdat haar naar Vancouver geëmigreerde zuster al meer dan twintig jaar geleden kinderloos was overleden. Desperaat huilend meldt ze zich bij een KLM-stewardess met het verzoek direct weer naar Amsterdam te mogen terugvliegen. Dan komt ook aan het licht, dat zij in het geheel geen KLM-ticket Amsterdam/Vancouver heeft.

Na ampel beraad laat het KLM-personeel haar een verklaring ondertekenen, waarin Lina zich verbindt om de heenreis op basis van de kosten van de business-class en de terugreis conform de tarieven tourist-class te vergoeden. De KLM vliegt Lina — ditmaal in de tourist-class — terug naar Amsterdam. Per taxi gaat zij naar huis. Enkele dagen later ontvangt zij een kopie van de door haar in Vancouver ondertekende verklaring met een factuur ter hoogte van f 7.399,—.

Deze stelt zij ter hand van haar geschokte tantezegger en curator Willem. Deze herinnert zich, dat de dochter/zoon van de burens nu bijna een jaar rechtenstudie achter de rug heeft. Hij besluit haar/hem de casus voor te leggen. Nadat Willem het gebeurde heeft beschreven, verzucht hij: 'Moet ik die rekening nu helemaal betalen?'

Uw antwoord kunt u tot 15 juli 1994 zenden aan prof.mr. Gerard-René de Groot, Faculteit der Rechtsgeleerdheid Rijksuniversiteit Limburg, Postbus 616, 6200 MD Maastricht. De beantwoording zal geplaatst worden in het oktobernummer 1994.

Zoals gebruikelijk komt de beste eerstejaarsstudent-inzender in aanmerking voor een boekenbon van f 100,— en een keuze uit het Ars Aequi Libri-fonds. Andere serieuze eerstejaarsstudent-inzenders mogen een keuze maken uit genoemd fonds (zie de fondslijst in dit blad).

Beantwoording rechtsvraag (234) casus voor eerstejaars

Prof. mr. Gerard-René de Groot*

Vraag

Zoals te doen gebruikelijk stelt *Ars Aequi* ook dit jaar weer eerstejaars in de gelegenheid hun 'groene' tanden in een casus te zetten.

Lina Braake. Een krasse oude dame?

Voor de in Amsterdam woonachtige Lina Braake zijn na de dood van haar echtgenoot de grenzen tussen werkelijkheid en verbeelding, tussen droom en waarheid wat vervaagd. In een periode van circa een jaar na de dood van haar man, van wie zij de enige erfgenaam was, zijn haar contanten en banktegoeden gehalveerd. Met grote regelmaat schonk zij grote tot zeer grote bedragen voor liefdadige doeleinden. Ook talrijke dure voorwerpen gaf zij met gulle hand aan personen uit haar omgeving. Zo kreeg haar buurjongen van haar een fraai schilderij ter gelegenheid van zijn afstuderen aan de Kunstakademie. Een vriendin schonk zij een art-deco broche van platina met een solitair briljant omgeven door nog zeven kleine briljanten. Haar tantezegger en potentiële ab-intestato-erfgenaam Willem maakt zich grote zorgen over de geestelijke gezondheid van zijn tante. Op zijn verzoek wordt tante door de kantonrechter op grond van het bepaalde in artikel 1:378 lid 1 sub b BW onder curatele gesteld en Willem tot curator benoemd. Op het moment van het uitspreken van de curatele bedragen de contanten en banktegoeden van tante nog circa f 50.000 gulden. Zij woont in een zeer fraai ingericht door haar gehuurd flatappartement in een verzorgingsflat. Haar vrij te besteden inkomsten (pensioen, AOW en rente) bedragen na aftrek van alle vaste lasten (zoals huur, verzekeringen en dergelijke) f 1200,- per maand. Van dat bedrag moet zij haar maaltijden, kleding en andere benodigheden van het dagelijks leven betalen. Willem beheert dit geld niet zelf, maar geeft wekelijks f 300,- aan tante als huishoudgeld.

Op een zekere dag besluit Lina om een uitstapje naar Maastricht te maken. Omdat zij reizen met de trein

haat, besluit ze dit tochtje per vliegtuig (Schiphol/Beek) te maken. Het ticket betaalt ze uit haar huishoudgeld.

Op Schiphol slaagt ze er in om in plaats van in het vliegtuig naar Beek in het KLM-vliegtuig naar Vancouver (Canada) te stappen. Naar Vancouver te reizen lijkt haar aantrekkelijk, omdat haar zus Mathilde lang geleden naar die stad was geëmigreerd. Hoe Lina er precies in slaagt om in het vliegtuig naar Vancouver te komen, kan hier — mede uit security-gronden — niet worden uitgewerkt. Vermeld zij slechts, dat 'last-minute'-paniek, herinneringen aan een lang geleden gevolgd toncelopleiding en de op het juiste moment ingezette charme van een oude dame een rol spelen.

In het vliegtuig slaagt Lina er bovendien in om in de business-class te gaan zitten. Daar geniet ze met volle teugen van de aangeboden spijzen en dranken.

In Vancouver aangekomen valt ze door de mand. Nog op het vliegveld realiseert ze zich plotseling, dat ze nergens heen kan, omdat haar naar Vancouver geëmigreerde zuster al meer dan twintig jaar geleden kinderloos was overleden. Desperaat huilend meldt ze zich bij een KLM-stewardess met het verzoek direct weer naar Amsterdam te mogen terugvliegen. Dan komt ook aan het licht, dat zij in het geheel geen KLM-ticket Amsterdam/Vancouver heeft.

Na ampel beraad laat het KLM-personeel haar een verklaring ondertekenen, waarin Lina zich verbindt om de heenreis op basis van de kosten van de business-class en de terugreis conform de tarieven tourist-class te vergoeden. De KLM vliegt Lina — ditmaal in de tourist-class — terug naar Amsterdam. Per taxi gaat zij naar huis. Enkele dagen later ontvangt zij een kopie van de door haar in Vancouver ondertekende verklaring met een factuur ter hoogte van f 7.399,-.

Deze stelt zij ter hand van haar geschokte tantezegger en curator Willem. Deze herinnert zich dat de dochter/zoon van de burens nu bijna een jaar rechtenstudie achter de rug heeft. Hij besluit haar/hem de casus voor te leggen. Nadat Willem het gebeurde heeft beschreven, verzucht hij: 'Moet ik die rekening nu helemaal betalen?'

* Prof. mr. Gerard-René de Groot is hoogleraar rechtsvergelijking en internationaal privaatrecht aan de Rijks-

universiteit Limburg.

Antwoord

Men doet er goed aan om naar aanleiding van de bovenstaande casus de volgende vragen te onderscheiden:

- 1 Is er met betrekking tot de heenreis Amsterdam-Vancouver een vervoersovereenkomst tot stand gekomen tussen de onder curatele gestelde Lina Braake en de KLM?
- 2 Indien vraag 1 bevestigend moet worden beantwoord, is die overeenkomst dan aantastbaar?
- 3 Indien de overeenkomst aantastbaar is, in casu vernietigd kan worden, moet Lina Braake dan toch iets betalen voor de door de KLM verrichte vervoersprestatie?
- 4 Is er met betrekking tot de terugreis Vancouver-Amsterdam een vervoersovereenkomst tot stand gekomen tussen de onder curatele gestelde Lina Braake en de KLM?
- 5 Indien vraag 4 bevestigend moet worden beantwoord, is die overeenkomst dan aantastbaar?
- 6 Indien de overeenkomst aantastbaar is, in casu vernietigd kan worden, moet Lina Braake dan toch iets betalen voor de door de KLM verrichte vervoersprestatie?
- 7 Hoe zouden de vorige vragen moeten worden beantwoord, indien Lina Braake niet onder curatele zou hebben gestaan?

Deze vragen willen we nu successievelijk onder de loep nemen.

Vraag 1

Mevr. P. Schuffelen-Cuyppers stelt in haar antwoord op de onderhavige rechtsvraag dat het enkele stappen in een vliegtuig ook kan worden gezien als verklaring een vervoersovereenkomst te sluiten. Ik ben dat met haar eens. In de Duitse literatuur wordt in dat verband soms de term 'konkludentes Verhalten' gebruikt. Als ik in een bus stap, sluit ik met de busmaatschappij een overeenkomst ook al laat ik mijn strippenkaart niet afstempelen en ook al zeg ik niet tegen de chauffeur of een conducteur dat ik met die bus wil meerijden. Mijn gedrag kan worden geïnterpreteerd als het afgeven van een wilsverklaring, die inhoudt dat ik met de busmaatschappij op de normale voorwaarden een vervoersovereenkomst wil sluiten. Vergelijk ook artikel 3:37 BW; Tenzij anders is bepaald, kunnen verklaringen in iedere vorm geschieden en kunnen zij in een of

meer gedragingen besloten liggen. Voor het geval achteraf komt vast te staan dat er sprake was van een discrepantie tussen wil en de uit de gedraging te concluderen verklaring zij verwezen naar de hierna over vraag 7 te maken opmerkingen.

De heer H.S.M. Kruijer meent daarentegen, dat door het enkele stappen in het vliegtuig geen overeenkomst tot stand is gekomen tussen Lina Braake en de KLM. Ik citeer uit zijn antwoord: 'De heenvlucht (...) vindt plaats zonder dat hiervoor een vervoersovereenkomst is afgesloten (...). Lina weet tijdens het in-checken op Schiphol blijkbaar het betrokken personeel van vervoerder effectief in de waan te brengen dat er wel zo'n overeenkomst is. De heenvlucht van Lina vormt dus een onverschuldigde prestatie van de kant van de vervoerder, waarop de bepalingen van Afdeling 6.4.2 BW (onverschuldigde betaling) van toepassing zijn. De heenvlucht is vergelijkbaar met een klassiek voorbeeld van onverschuldigde betaling, nl. het vervoer van een verstekeling. Zie bijvoorbeeld: A.S. Hartkamp, *Compendium van het vermogensrecht volgens het nieuwe BW*, Kluwer Deventer 1990. nr. 343, pp. 273-274'. Uit de vorige alinea blijkt reeds dat ik tot een ander standpunt dan Kruijer neig. Het is echter op zijn plaats om naar aanleiding van diens antwoord kort in te gaan op het verschil tussen het vervoeren van een verstekeling en het vervoeren van een voor de vervoerder zichtbare passagier, die geen ticket heeft. In het laatste geval mag de vervoerder uit het gedrag van de passagier concluderen dat hij of zij een vervoersovereenkomst wil aangaan op de voorwaarden van de vervoerder. Uit het gedrag wordt een wilsverklaring tot het aangaan van een vervoersovereenkomst geconcludeerd. Bij de verstekeling ligt dat anders. De verstekeling is voor de vervoerder niet zichtbaar, zodat deze ook niet uit een gedraging een wilsverklaring kan concluderen. Na het voorgaande is duidelijk, dat ik in het geval van Lina Braake wel tot het aangaan van een overeenkomst concludeer.

Vraag 2

Vraag 1 moet dus mijns inziens bevestigend worden beantwoord, zodat vervolgens de vraag aan de orde is, of de door Lina Braake aangegane overeenkomst aantastbaar is. Die vraag moet mijns inziens bevestigend worden beantwoord.

Gegeven was, dat Lina Braake onder curatele was gesteld. Volgens artikel 1:381 BW werkt een

dergelijke curatele met ingang van de dag waarop zij is uitgesproken en is de onder curatele gestelde vanaf dat moment handelingsonbekwaam. De werking van de curatele hangt dus niet af van de voorgeschreven publicatie van artikel 1:390 BW. Niet tijdige publicatie kan hoogstens onaangename consequenties voor de curator hebben: deze kan aansprakelijk zijn voor de schade die het gevolg is van het niet publiceren. Uit artikel 3:32 lid 2 BW volgt, dat een meerzijdige en een eenzijdig gerichte rechtshandeling van een onbekwame vernietigbaar is. Volgens artikel 3:49 BW wordt een dergelijke vernietigbare rechtshandeling vernietigd hetzij door een buitengerechtigde verklaring, hetzij door een rechterlijke uitspraak. In casu zou de vernietiging van de vervoersovereenkomst dus kunnen worden bewerkstelligd door een verklaring van curator Willem en wel binnen een termijn van drie jaren nadat de handeling ter kennis van Willem is gekomen (art. 3:52 sub a BW).

Aangetekend zij echter, dat niet elke door een onder curatele gestelde overeenkomst vernietigbaar is, zodat nagegaan moet worden of de door Lina Braake gesloten overeenkomst onder een voor de hand liggende uitzondering valt (zie voor een overzicht van allerlei uitzonderingen op de zoëven beschreven hoofdregel: Asser/Hartkamp, *Verbintenissenrecht, deel II, Algemene leer der overeenkomsten*, 9de druk, Zwolle 1993, p. 77 e.v.; Asser/de Ruiters/Moltmaker, *Personen- en familierecht*, 14de druk, Zwolle 1992, pp. 518-520). Een onder curatele gestelde kan onaantastbare rechtshandelingen verrichten met toestemming van zijn curator, voorzover deze bevoegd is om die rechtshandelingen voor de onder curatele gestelde te verrichten. De desbetreffende toestemming kan slechts worden verleend voor een bepaalde rechtshandeling of (maar dan wel schriftelijk) voor een bepaald doel (art. 1:381 lid 3 BW). Bovendien kan de curandus beschikken over gelden, die zijn curator voor levensonderhoud te zijner beschikking heeft gesteld, overeenkomstig deze bestemming (art. 1:381 lid 4 BW). Van dit laatste zou in casu sprake kunnen zijn. In de casus werd immers gesteld, dat Lina Braake wekelijks geld voor haar huishouden ontvangt. Zij is op grond van het bepaalde in artikel 1:381 lid 4 BW bevoegd om daarover te beschikken. De vraag is echter, of dat geld ook voor uitstapjes per vliegtuig mag worden besteed. Er is geen enkele inzender geweest, die meende dat de reis naar Vancouver wel door de beugel van artikel 1:381 BW kon. Ik deel die op-

vating. Diverse inzenders gunden Lina Braake ook het door haar oorspronkelijk voorgenomen reisje Amsterdam-Beek en retour niet in het perspectief van het vermelde artikellid. Wat dat laatste reisje betreft zou ik evenwel een andere mening willen verdedigen (zo trouwens ook het antwoord van Mol). Een dergelijke uitgave past nog binnen het budget van Lina Braake. Waar zij zich zonder enige twijfel af en toe een diner-tje of een nieuwe jas zou mogen permitteren, zie ik ook geen bezwaar tegen een retour-tje Beek.

Vraag 3

Nadat boven is geconcludeerd, dat de door Lina Braake met de KLM gesloten vervoersovereenkomst Amsterdam/Vancouver door curator Willem kan worden vernietigd door zich op de handelingsonbekwaamheid van Lina Braake te beroepen, komt de vraag aan de orde, of Lina Braake (althans haar curator) toch nog iets voor de door de KLM verrichte prestatie moet betalen. De meeste inzenders hebben deze vraag bevestigend beantwoord, zij het dat zij voor diverse ankers gingen liggen en ook de hoogte van het te betalen bedrag van antwoord tot antwoord verschilde.

Indien er — achteraf bekeken — geen contractuele relatie tussen Lina Braake en de KLM bestond doordat de oorspronkelijk aanwezige contractuele relatie door een vernietiging van de daaraan ten grondslag liggende overeenkomst is komen weg te vallen, is de door de KLM uitgevoerde prestatie onverschuldigd verricht. In het boven geciteerde antwoord van Kruijer kwam dit al aan de orde. Volgens artikel 6:203 BW heeft degene die zonder rechtsgrond een prestatie van andere aard dan het geven van een goed of het betalen van een geldsom heeft verricht, jegens de ontvanger recht op ongedaanmaking daarvan. Artikel 6:210 BW bepaalt vervolgens dat, indien de aard van de prestatie uitsluit dat zij ongedaan wordt gemaakt, dan voor zover dit redelijk is, een vergoeding van de waarde van de prestatie op het ogenblik van ontvangst daarvoor in de plaats treedt, indien de ontvanger door de prestatie is verrijkt, indien het aan hem is toe te rekenen dat de prestatie is verricht, of indien hij erin had toegestemd een tegenprestatie te verrichten. Dit klinkt in beginsel heel positief voor de KLM, maar herinnerd zij aan het feit, dat Lina Braake onder curatele was gesteld en derhalve handelingsonbekwaam was. Daarom wordt het voorschrift van artikel 6:209 BW relevant, waarin we lezen: 'Op de onbekwame die een onverschuldig-

de betaling heeft ontvangen, rusten de in deze afdeling omschreven verplichtingen slechts, voor zover het ontvangene hem tot werkelijk voordeel heeft gestrekt of in de macht van zijn wettelijke vertegenwoordiger is gekomen.' In de hier ter discussie staande casus is er geen sprake van dat de prestatie in de macht van de wettelijk vertegenwoordiger (in casu: curator Willem) is gekomen. We dienen daarom na te gaan, of en zo ja, in hoeverre de prestatie Lina Braake tot werkelijk voordeel heeft gestrekt. De vraag is derhalve wat onder 'werkelijk voordeel' moet worden verstaan. Kruijer schrijft daarover: 'Van een dergelijk werkelijk voordeel voor Lina nu is (vrijwel) geen sprake: Zij heeft de vlucht naar Vancouver alleen gemaakt om haar lang geleden daarheen geëmigreerde zuster te bezoeken, heeft zich vervolgens — te laat — gerealiseerd dat deze zuster inmiddels kinderloos is overleden, en heeft dus — zoals ook kenbaar is voor het personeel van vervoerder — geen belang gehad bij deze vlucht als zodanig, integendeel: als gevolg daarvan bevindt zij zich, eenzaam en afhankelijk, in Vancouver, en wil ze alleen maar zo snel mogelijk terug naar haar huis in Amsterdam. Het enige werkelijke voordeel dat Lina van deze heenvlucht heeft genoten zijn de haar daarbij verstrekte maaltijden, waamee in haar levensonderhoud gedurende de tijd van de vlucht is voorzien.'

Ik ben dit met deze inzender eens en verwijs voor de goede orde naar Asser/Hartkamp, *Verbindenissenrecht, deel III, De verbintenissen uit de wet*, 9de druk, Zwolle 1994, pp. 311, 312.

Uiteraard moet vervolgens heel precies worden vastgesteld, welk bedrag Lina dan voor de genoten maaltijden moet betalen. Het maximale bedrag is de normale prijs voor een dergelijke maaltijd. Men dient echter voor ogen te houden, dat het door Lina Braake genoten werkelijk voordeel niet de maaltijd in kwestie is, maar het uitsparen van een andere maaltijd, die in het perspectief van artikel 1:381 lid 4 BW nog acceptabel zou zijn. Indien de genoten maaltijd derhalve buitengewoon luxueus en navenant duur blijkt te zijn, is het te vergoeden bedrag lager: te weten de kosten van een normaal mooi diner. Gezien het huishoudgeld van Lina Braake lijkt me circa 150 gulden de limiet. Het vaststellen van dit bedrag is echter tot op zekere hoogte natte vinger werk.

Terecht wijzen enkele inzenders (Kruijer, Bolle) ook nog op artikel 3:53 BW. Volgens dit artikel

werkt een vernietiging van een rechtshandeling terug tot het tijdstip waarop de rechtshandeling is verricht. Boven werd dit reeds vermeld. Het tweede lid van dit artikel bepaalt vervolgens dat, indien de reeds ingetreden gevolgen van een rechtshandeling bezwaarlijk ongedaan gemaakt kunnen worden, de rechter desgevraagd aan een vernietiging geheel of ten dele haar werking kan ontfeggen. Hij kan aan een partij die daardoor onbillijk wordt bevoordeeld, de verplichting opleggen tot een uitkering in geld aan de partij die benadeeld wordt. Via deze weg kan een soortgelijk resultaat worden bereikt dan via de weg van artikel 6:209 BW. Zie Asser/Hartkamp, *Verbindenissenrecht, deel II, Algemene leer der overeenkomsten*, 9de druk, Zwolle 1993, pp. 456, 457.

In zijn antwoord op de onderhavige rechtsvraag werpt Hensgens de vraag op, of 'het in het vliegtuig stappen zonder de daarvoor bestemde overeenkomst te sluiten, te weten de koop van een geldig vliegticket' niet wellicht kan worden gezien als een onrechtmatige daad. Ook in het antwoord van de dames Schuffelen-Cuypers en Vreugdenhil wordt deze vraag aan de orde gesteld. Bij feitelijk gedrag in strijd met het recht is de handelingsonbekwaamheid van Lina immers zonder betekenis. Ook een handelingsonbekwaamheid kan voor de door hem of haar gepleegde onrechtmatige daad aansprakelijk worden gesteld. De omstandigheid dat een gedraging verricht is onder invloed van een geestelijke of lichamelijke tekortkoming, is evenmin een beletsel haar als een onrechtmatige daad aan de dader toe te rekenen (art. 6:165 BW). Het aannemen van een onrechtmatige daad is echter in casu om tenminste twee redenen problematisch. In de eerste plaats kan het niet zo zijn, dat een handelingsonbekwame die van een bepaalde prestatie geniet, die jegens hem wordt verricht omdat de wederpartij daartoe contractueel verplicht denkt te zijn, achteraf bekeken steeds een onrechtmatige daad heeft gepleegd, indien de wettelijke vertegenwoordiger een beroep op de handelingsonbekwaamheid doet. Indien men dat zou aannemen, zou het hele instituut handelingsonbekwaamheid daardoor worden ondergraven. Slechts in zeer extreme gevallen (bijvoorbeeld indien een vervalst paspoort wordt getoond, waaruit zou moeten blijken dat een handelingsonbekwame minderjarige reeds meerderjarig is), zou tot een onrechtmatige daad kunnen worden geconcludeerd. In de andere gevallen ontbreekt de onrechtmatigheid van de gedraging. In dit verband

wil ik uit het antwoord van de heer Mol citeren, die terecht stelt: 'Dit neemt niet weg dat de misleiding soms de onbekwame kan worden toegerekend als onrechtmatige daad (...) en de wederpartij, i.c. de vliegtuigmaatschappij, deswege schadevergoeding kan vorderen.'

Een ander probleem bij het willen volgen van de weg van de onrechtmatige daad is, dat ook moet vaststaan, dat schade is geleden. Indien een handelingsonbekwame zich laat vervoeren van plaats A naar plaats B, leidt de vervoerder mijns inziens uitsluitend schade, indien andere potentiële passagiers zijn afgewezen, dus wanneer in casu het vliegtuig vol was. Mevrouw Schuffelen-Cuyper betwijfelt of in casu het vliegtuig inderdaad vol was. Zij schrijft: 'Voor wat betreft de heenreis lijkt het mij heel vreemd dat het bij een volgeboekte vlucht niet opvalt als er een 'passagier teveel' aan boord is, daar zou dan ook geen stoel meer voor vrij kunnen zijn, waardoor zo iemand direct opvalt.' Men vergelijkte uit de Duitse jurisprudentie de zogenaamde Hamburger Parkplatzfall (BGHZ 21, 319).

Vraag 4

Vervolgens moeten we ons met de terugreis Vancouver-Amsterdam bezighouden. Is met betrekking tot die reis een vervoersovereenkomst tot stand gekomen? Daarvoor dient in de eerste plaats te worden vastgesteld aan de hand van welk recht die vraag zal moeten worden bekeken. Slechts weinig inzenders hebben daarop gewezen. Zij verdienen daarvoor een uitdrukkelijk compliment. Internationaal privaatrecht is immers geen kost voor eerstejaars.

Laten we — door een stilzwijgende rechtskeuze aan te nemen — in het vervolg echter uitgaan van toepasselijkheid van het Nederlandse recht. Het ondertekenen door Lina Braake van de aan haar in Vancouver voorgelegde verklaring, waarin zij zich verplicht tot het voldoen van de kosten van heenvlucht en terugvlucht, kan worden gekwalificeerd als het aangaan van een overeenkomst, als we tenminste aannemen dat Lina Braake *compos mentis* was op het ogenblik van ondertekenen. Zie hiervoor bij de beantwoording van vraag 7.

Vraag 5

Indien we aannemen dat een overeenkomst tot stand is gekomen, zal echter weer moeten worden bekeken, of deze overeenkomst aantastbaar is. Ook nu gaan we uit van toepasselijkheid van het Nederlandse recht. Opnieuw kunnen we dan

concluderen dat de door Lina Braake gesloten overeenkomst door haar curator met een beroep op de handelingsonbekwaamheid kan worden vernietigd. En opnieuw komen we dan uit bij artikel 6:209 BW of artikel 3:53 BW aan de hand waarvan een werkelijk voordeel, respectievelijk een billijke vergoeding zou moeten worden vastgesteld. We moeten echter bezien, of niet ook een andere weg kan worden bewandeld, die leidt tot de verplichting om de terugvluchtkosten integraal aan de KLM te vergoeden.

De vraag komt trouwens op, of er bij het sluiten van de overeenkomst te Vancouver geen sprake is van misbruik van omstandigheden. Zo als bekend is een dergelijk misbruik van omstandigheden aanwezig, wanneer iemand die weet of moet begrijpen dat een ander door bijzondere omstandigheden, zoals noodtoestand, afhankelijkheid, lichtzinnigheid, abnormale geestestoestand of onervarenheid, bewogen wordt tot het verrichten van een rechtshandeling, het tot stand komen van die rechtshandeling bevordert, ofschoon hetgeen hij weet of moet begrijpen hem daarvan zou behoren te weerhouden (art. 3:44 lid 4 BW). Een dergelijk misbruik van omstandigheden levert een wilsgebrek op, zodat de overeenkomst ook op die grond vernietigbaar zou zijn. Het is zeker verdedigbaar, dat in casu sprake was van een dergelijk misbruik van omstandigheden. Indien de persoon wiens omstandigheden misbruikt zijn, handelingsonbewaam is, hoeven we echter aan dit wilsgebrek niet toe te komen. Een handelingsonbekwame wordt tegen door hem of haar gesloten onverstandige overeenkomsten nog sterker beschermd, dan andere personen die tot het aangaan van zulke overeenkomsten door bijzondere omstandigheden worden bewogen.

Vraag 6

Zoëven werd reeds de vraag aangestipt, of de KLM niet op een andere rechtsgrond dan artikel 6:209 BW of 3:53 BW (waarbij het criterium van het werkelijk voordeel problematisch blijkt te zijn) geheel of gedeeltelijke betaling van de terugvlucht zou mogen eisen. Het komt me voor, dat een voor de hand liggende rechtsgrond voor een betalingsverplichting van Lina Braake (althans haar curator) aan de KLM de zaakwaarneming is. De vertwijfelde Lina Braake zal niet ten eeuwigden dage in Vancouver kunnen worden gelaten. Het spreekt vanzelf, dat haar curator haar weer naar Amsterdam zal willen laten transporteren. Indien deze curator niet kan wor-

den bereikt, is het redelijk dat de belangen van de curator q.q. worden waargenomen. Er is dan rechtens sprake van zaakwaarneming, dat wil zeggen van het zich willens en wetens en op redelijke grond inlaten met de behartiging van eens anders belang, zonder de bevoegdheid daartoe aan een rechtshandeling of een elders in de wet geregelde rechtsverhouding te ontleen (art. 6:198 BW). Uitsluitend mevrouw Schuffelen-Cuyper wijst op deze mogelijkheid. Het gevolg van een dergelijke zaakwaarneming wordt in artikel 6:200 beschreven. De belanghebbende (in casu de curator q.q.) is, voor zover zijn belang naar behoren is behartigd, gehouden de zaakwaarnemer (in casu de KLM) de schade te vergoeden, die deze als gevolg van de waarneming heeft geleden. Lid 2 van het desbetreffende artikel bepaalt vervolgens dat, indien de zaakwaarnemer in de uitoefening van een beroep of bedrijf heeft gehandeld, hij, voor zover dit redelijk is, bovendien recht heeft op een vergoeding voor zijn verrichtingen, met inachtneming van de prijzen die daarvoor ten tijde van de zaakwaarneming gewoonlijk werden berekend.

Kan de KLM — wat de terugvlucht betreft — de gewone tarieven in rekening brengen? Opnieuw is het citeren van een in ander verband gemaakte opmerking van Kruijer op zijn plaats: 'Een vraag is dus of de door vervoerder voor de terugvlucht in rekening gebrachte kosten neerkomen op een billijke vergoeding daarvoor. (...) Indien vervoerder aanmerkelijk duurder is dan een in aanmerking komende concurrent, dient een billijke vergoeding te liggen op het niveau van het tarief van deze concurrent.' In het perspectief van artikel 6:200 BW deel ik deze mening.

Vraag 7

Terecht wordt er in enkele antwoorden (Bolle; Felius; Goedhart; Mol) op gewezen, dat in de casus nog een — onbedoelde — adder onder het gras school. Gesteld werd immers dat Lina Braake door de kantonrechter onder curatele werd gesteld, terwijl de absolute competentie in zaken van curatele niet bij de kantonrechter, maar bij de rechtbank ligt (1:378 lid 1 BW; artikel 882 Rv). De kantonrechter is wel bevoegd tot onderbewindstelling (art. 1:431 BW). Daardoor wordt men echter niet handelingsonbekwaam, maar verliest men de beheersbevoegdheid over de onder bewind van een ander gestelde vermogensbestanddelen. Het hier gesignaleerde addertje schept de gelegenheid om de vraag te beant-

woorden, hoe de juridische reactie op de casus zou zijn geweest, als Lina Braake (nog) niet onder curatele zou zijn gesteld.

Indien Lina Braake niet onder curatele stond, hoeft in elk geval Willem (als pseudo-curator) de door de KLM gepresenteerde rekeningen niet te betalen. De vraag is echter dan aan de orde, of Lina Braake deze rekeningen zelf dient te voldoen. Zou Lina Braake wellicht een beroep kunnen doen op het ontbreken van een op een rechtsgevolg gerichte wil (art. 3:33 BW)? Zou zij zich met succes het standpunt kunnen stellen dat er sprake was van een wilsverklaring tijdens een storing van haar geestvermogens, zodat een met de verklaring overeenstemmende wil geacht wordt te ontbreken, nu de stoornis een redelijke waardering der bij de handeling betrokken belangen belette, althans de verklaring onder invloed van die stoornis is gedaan (art. 3:34 lid 1 BW)? De door haar verrichte rechtshandeling was voor haar onmiskenbaar nadelig. Een enkele inzender beantwoordt de zoëven gestelde vragen bevestigend en concludeert derhalve tot vernietigbaarheid van de desbetreffende rechtshandelingen, zonder evenwel aandacht te besteden aan het bepaalde in artikel 3:35 BW. Juist dit laatste artikel is echter wezenlijk voor het welslagen van een beroep op artikel 34: 'Tegen hem die eens anders verklaring of gedraging, overeenkomstig de zin die hij daaraan onder de gegeven omstandigheden redelijkerwijze mocht toekennen, heeft opgevat als een door die ander tot hem gerichte verklaring van een bepaalde strekking, kan geen beroep worden gedaan op het ontbreken van een met deze verklaring overeenstemmende wil.'

Felius gaat in zijn beantwoording wel in op artikel 3:35 BW, maar onderscheidt onvoldoende tussen heenreis en terugreis. Met betrekking tot de heenreis zou mijns inziens een beroep van de KLM op het desbetreffende artikel kunnen slagen en zou Lina Braake dientengevolge verplicht zijn om de kosten van de reis te betalen. Ik citeer — een beetje uit het verband gerukt — uit het antwoord van Quaadvlieg: 'Neef Willem heeft Tante Lina wegens verkwisting onder curatele laten stellen... Er hoeven dus geen uiterlijke kentekenen te zijn bij Tante Lina, die duiden op een geestelijke stoornis. Dit kan van belang zijn met betrekking tot derden.' Voor de terugreis ligt dat anders. Een citaat uit het antwoord van Felius is hier op zijn plaats: 'Mijns inziens zal een zodanig beroep echter falen gelet op het-

geen zich op het vliegveld van Vancouver afspeelde en gelet op de feiten die toen aan het licht kwamen. Redelijkerwijs had de KLM, onder de gegeven omstandigheden, niet de zin mogen toekennen aan de verklaringen en gedragingen van Lina zoals de KLM dat heeft willen doen door Lina de eerdergenoemde verklaring te laten ondertekenen.' Dit betoog is overtuigend en behoeft geen verdere uitwerking.

Echter mevrouw Lina Braake moet toch hoe dan ook terug. Ook dan geldt evenwel, dat het de KLM vrijstaat om te concluderen tot de noodzaak tot zaakwaarneming. Verwezen zij derhalve vervolgens naar de zoëven bij de beantwoording van vraag 6 gemaakte opmerkingen.

Na het voorgaande wijs ik er op dat de onderhavige casus door mij weliswaar was verzonnen, maar ik toch een beetje leentjebuurt had gespeeld bij de Duitse rechtspraak. De Duitse Bundesgerichtshof heeft in 1971 een casus moeten beslissen, waarin een uit München afkomstige handelingsonbekwame minderjarige er in slaagde om per vliegtuig van Hamburg naar New York te worden vervoerd. Lezers die er voor voelen om hun eerste schreden op het pad van de rechtsvergelijking te zetten, verwijs ik naar BGHZ 55, 128 of NJW 1971, 609.

Tenslotte

Evenals vorig jaar ontving ik weer een groot aantal antwoorden op de gestelde rechtsvraag: in totaal 21 stuks, waarvan 16 als serieus kunnen worden gekwalificeerd. Van de serieuze inzenders studeren er 5 aan de Open Universiteit, 3 aan de Rijksuniversiteit Limburg, 2 aan de Katholieke Universiteit Nijmegen, 2 aan de Rijksuniversiteit Groningen, 1 aan de Vrije Universiteit, 1 aan de Rijksuniversiteit Leiden, 1 aan de

Universiteit van Amsterdam en 1 aan de Katholieke Universiteit Brabant. Uit Utrecht en Rotterdam ontving ik geen antwoorden. Dat is uiteraard betreurenswaardig. Opmerkelijk is daarbij dat ook vorig jaar uit Rotterdam geen antwoorden op de eerstejaars rechtsvraag werden ontvangen. Is dat toeval? Volgend jaar beter, zullen we maar zeggen.

De kwaliteit van de meeste antwoorden was — tenminste voor eerstejaars — redelijk tot verheugend goed. Slechts enkele antwoorden waren duidelijk beneden de maat, maar ik kon me niet aan de indruk onttrekken dat juist die antwoorden niet serieus waren. Ik heb ze tenminste als dusdanig gekwalificeerd. Na lange aarzeling tussen enkele zeer interessante antwoorden heb ik besloten de uitgeloopte boekenbon toe te kennen aan H.S.M. Kruijer (Heemstede) en mevr. Schuffelen-Cuypers (Grevendijk), uit wier werk in het voorgaande al werd geciteerd. Zij zullen de boekenbon moeten delen: beiden hebben goede opmerkingen gemaakt die de ander net niet maakte en hebben problemen gezien die de ander nou net over het hoofd zag. Een gedeelte eerste plaats is daarom gepast. Een keuze uit het *Ars Aequi Libri-fonds* mag — wat mij betreft — worden gemaakt door Wijnand Bolle (Groningen); S.B. Bijkerk (Maastricht); A.J. Felius (Ede); Paul J.D.A. Frisch (Amsterdam); Aline Goedhart (Oegstgeest); Peter Groenewegen (Breda); W.Th. Hensgens (Heerlen); J.W.H. Mol (Amsterdam); Herman J.M. Quaadvlieg (Heerlen); Corné van de Sande (Nijmegen); Mieke van Strien (Tilburg); Annemiek Vreugdenhil (Drachtster Compagnie); Janny van der Wal (Nieuwegein) en Karlijne van Weert (Oss). Ik hoop en verwacht dat de namen van deze personen niet voor de laatste keer in een juridische periodiek worden afgedrukt. Moge het inzenden van een antwoord op de onderhavige rechtsvraag een eerste stap zijn geweest op weg naar een vruchtbare juridische carrière.